

РЕЦЕНЗИЯ
за присъждане на академичната длъжност
„професор“
на доц. д-р Борис Минков,
катедра „Световна култура“ в НАТФИЗ „Кр. Сарафов“

от
чл.-кор. проф. дфн Мирослав Дачев

Доц. д-р Борис Минков е единственият кандидат по обявения в Държавен вестник (бр. 37/ 02.05. 2025 г., с. 60) конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ в област на ВО 2. Хуманитарни науки, ПН 2.1. Филология. Той е доктор по филология в Института за литература при БАН от 2003 г. и доцент по литературна история на Европа в НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ от 2013 г. През изминалите дванадесет години след доцентурата Борис Минков има богата преподавателска и изследователска практика, вървящи ръка за ръка с редакторска, експертна, проектна и административна дейност. За настоящия конкурс наред със стандартно изискваните документи, доц. Минков е представил една монография, издадена през 2023 г., както и няколко публикации (една студия и три статии) в научни издания, отпечатани след доцентурата. Монографията може да се разглежда като основен **хабилитационен труд** – и като обем, и като значимост на разглежданите проблеми, тя напълно отговаря на изискванията за подобен конкурс. Тук е мястото да припомним, че кандидатът отговаря напълно на всички изисквания, в т.ч. и на наукометричните.

*

Намирам за логично най-напред да насоча вниманието към **хабилитационния труд на доц. д-р Борис Минков „Висящите полета на българската литература“**. Книгата съдържа 12 глави (първата функционира вместо увод), а след тях има кратко заключение. Те удържат подредена композиционно и стилово структура, макар да са писани по различно време (от 2012 до 2024 г.), а някои и по различни поводи. Ще опитам да очертая основните послания на труда и да посоча приносните моменти, които съдържа. На първо място бих изтъкнал специфичния поглед към българската

литература – ясно заявен, аргументирано отстояван. Забелязал особеното състояние в науките за литературата през последните четири десетилетия, при което процедурите на четене и разбиране са изместени и маргинализирани, Борис Минков ревностно брани тяхната значимост и настоява да мислим съществуването на литературата през тях. В процесите на четене и възприемане той разполага и своята основна теза, базирана върху **метафората за висящите полета** – именно чрез търсене и описване на подобни невралгични точки (гнезда) литературата получава своя действителен и цялостен ръст и облик. Споделям тази теза, тя е изключително близка до две семиотични метафори. Тръгнали от Борхес, Женет, Делюз и Гатари, Еко, днес *ризомата* (лабиринтът) и *палимпсестът*, с които и аз работя от години, са в основата на различни модели на четене и разбиране. Като фигури на четенето те са и мостове към използваната от Борис Минков фигура за висящите полета. Без да използва експлицитно фигурата на палимпсеста, Борис Минков споделя, че възможностите и широтата на *напластяванията в четенето* представляват съществена част от функцията на литературното поле – което е същото. За сметка на това ризомният свят е напълно видим в текста на доц. Минков. Още в уводните страници, когато обговаря фигурата на висящите полета, той използва щедро изрази като „рецептивни гнезда“, „мрежа“, „разклонения“ – самите висящи полета, пише той, изпълняват роля на своеобразни рецептивни гнезда (с. 7). Терминът, който заема от Констанцката школа, Борис Минков успешно надгражда и превръща в свое интрепретативно оръжие. Самите значения на висящите полета, които нахвърля още в уводните думи, по-сетне се разгръщат в отделни глави на монографичния труд. Редно е да отбелелим ранното прегръщане на фигурата на висящите полета – още от две последователни публикации през 2014 г. (Висящите полета на литературата. В: Страница, бр. 2, 2014, с. 164-180; бр. 3, 2014, с. 143-148), което показва защо писаните по различно време и обединени десетина години по-късно в едно книжно тяло части създават представата за концептуална и стилова близост и за хомогенно цяло.

В труда са видими както настояването върху новото за сметка на неприемливи неща от традицията, така и респект към значимите неща в същата тази традиция. С други думи Борис Минков успява да разграничава, а не подвежда всичко под един знаменател, което е често видима слабост в изследванията върху литературата и културата. Добре очертани са следите в българското литературознание, след които поема в своя труд – от Никола Георгиев до Гертена Кръстева, Борис Минков отбелязва текстовете, които в определен смисъл са релевантни спрямо концепцията му за

висящите полета. Изключително аргументирано са поднесени страниците, в които той посочва и разглежда самостоятелни литературни полета в българската художествена практика – например българският модернизъм (с. 29-60) – една от призрачните спирки (фигурата е на автора), която съдържа пълноценен комуникативен потенциал. Отбелязвам изрично **комуникативността**, тъй като това е едно от посланията на книгата на Борис Минков. Тя така и завършва, с пожеланието подходът, който предлага, да превърне българската литература в пълноценна комуникационна машина и в място за споделяне и общуване (с. 317). Способност за разговор, както би казал Гадамер, или Борис Минковото желание за диалози през живото четене (и звучене) на творбите, чийто смисъл се търси непрекъснато в динамично променящи се контексти, които правят осезаеми гласовете и на текста, и на автора, и на читателя.

Интересна е главата „Българската литература и проблемът с различията“ – от въпроса дали е възможен алтернативен канон на българската литература (с. 61), през етикетирането на литературата като „постмодерна“ (с. 73) до въпроса „Колко известен може да бъде българският писател? (с. 77). Въпросите са поставени така, че не просто да изискват съвременен отговор, а за да демонстрират способността как начините на отговаряне разгръщат полета. Те придават нови семантични измерения на висящото в метафората през текстовете на Алек Попов, Георги Господинов, Милен Русков, Теодора Димова, Димитър Динев.

По аналогия с въпроса „Колко известен може да бъде българският писател?“ в четвъртата глава на изследването читателят е изправен пред въпроса „Колко сатира може да понесе българската литература?“. Тук поредицата от нови рецептивни гнезда, през прочитите на Михалаки Георгиев, Стаматов, Св. Минков, Чудомир, Радой Ралин, Стратиев, Валери Петров (удачно встрани от тях е позициониран Радичков, а като изключение – Алеко), отново е родена от опита да се даде отговор на въпроса. С това на практика се показва и как в българската литературна традиция могат да бъдат открити, наблюдавани и систематизирани отделни сатирични следи. В отделни части са разгледани проблемите за менипеята и автолефлексията в романа на Марковски „Хитър Петър“ и присъствието на менипеята в наши дни, които за пореден път убеждават, че авторът не само демонстрира склонността си да открива, назовава и чете литературните полета, а и аргументирано и настойчиво да представя техните послания като жива, току що родена същност на българската литература във всяка една нейна призрачна спирка. Същност без да го изрича на глас, Борис Минков много успешно демонстрира

ризомния свят на литературата, като на мястото на точките поставя (призрачните) спирки, които свързва с линиите на четенето.

Едно от най-запомнящите се литературни полета, предложени в книгата, е това за присъствието на естрадното в литературата. Тук важно е разграничението в понятието „естрада“, което Борис Минков използва в своя подход – на мястото на етимологическата задълженост на песента и пеенето идва връзката със сцената и изпълнението; динамичната обвързаност между творба и изпълнение, между изпълнител и публика. Авторът много добре е уловил (чрез звученето на стиховете на Стефан Цанев, Миряна Башева и Борис Христов), че през 70-те и 80-те години на 20. век за пореден път в литературната история на поезията се гледа като на изкуство на изпълнението. Цитатът е удачен в пълния му вид: „реторическият арсенал на публичното говорене се интегрира в структурата на поетическите текстове... естрадното може да се определи като специфична авторефлексия на изпълнението, естрадното говорене развива силен рефлекс към интермедията, към територия, която сваля границите на изкуствата“ (с. 166). По този начин читателят сам привиква да открива очертанията на висящите полета и да търси **нови, допълнителни контексти** за тяхното четене и разбиране. И ако вярваме, че читателят е и *преиначен автор* (Морис Бланшо) – да открива и контексти за тяхното умножаване и преподредане – да добавя към парадигмата, да променя синтагматичния ред (например сценичното изпълнение на поезия в контекста на сценичната реч или дори в контекста на публичната реч, или пък – вече от друга гледна точка – в контекста на теорията на речевите актове).

В отвеса на литературните полета авторът поставя още **религията** (чрез романа на Николай Петков нахлува сянката на Еко, а литературните образи на българската църква са мислени не само през почерка на Петков, но и през тези на Терзийски и Дворянова), **историческото повествование** (тук читателят е поканен да разговаря с текстове на Весела Ляхова, Владимир Зарев, Алек Попов и Милен Русков) и един опит върху българската проза от 2015 г. насетне през въпроса „съвременност или литературност?“ (тук читателят е поканен да разговаря с прозата на множество автори, сред които мимоходом Здравка Евтимова, Людмил Станев, Иван Станков и позадълбочено със Захари Карабашлиев, Петър Денчев, Георги Господинов, Алек Попов и Чавдар Ценов. Това реално са седма, осма и девета глава на труда (тук на с. 260, при прочита на „Времеубежище“, по оригинален начин са свързани образите на паметта и природата на фотографското изображение през идеята за синтез). Десетата глава на монографията, „Романът у нас днес“, предлага кратки етюди върху различни авторски

почерци. За разлика, например, от следващата – посветена изцяло на Виктор Пасков. В динамиката на ритъма на портретуване в тези две глави (екстензивно v/s интензивно) най-силно се усеща различната направа на книгата – като сборник от текстове, някои от които се усещат като видимо концептуално обвързани, а други се усещат като добавени. Но трябва да призная, че умело са прилепени към основната идея за висящите полета (както би казал авторът – особен вид синтезност, в известен смисъл бриколажна), което пък е знак за зрялост и метаезиково умение. Така или иначе всяка глава се превръща в демонстрация на наблюдавано рецептивно гнездо, което – независимо от избраната оптика – усилва усещането за единно цяло по отношение на преследваната в книгата цел. А тя е най-видима в изключително синтезираното **заключение** на с. 316-317 в труда. Да прочетем внимателно последните две страници на книгата означава през начина, по който тя представя фигурата на висящите полета (сбор от перцептивни сили, който във всеки един момент приема различни образи въз основа на актуалното репродуциращо възприемане), да препрочетем останалите глави отново в светлината на новопосочен потенциал за развиване на разбираня и значения. Борис Минков наистина успява в своя труд да посочи и свърже различни равнища в значението на метафората „висящи полета“ в представите както за българската литературна традиция, така и за последните литературни търсения, на които сме съвременници.

*

В опита си да открия приносите на труда най-напред ще се опитам да коментирам самооценката на самия кандидат по конкурса, като ще добавям или отнемам акценти, за да изразя и своето отношение към значимостта на книгата.

Монографията „Висящите полета на българската литература“, пише Борис Минков, представлява *оригинален* принос в българската литературна история във връзка със следните си постановки и позиции (курсивът тук и по-долу е мой, М. Д.):

(1) последователното провеждане на такъв разказ за българската литература, който да *дискредитира* основанията на трайно доминиращия в представянето на тази литература персонализъм;

(2) последователно провеждане на такъв разказ за българската литература, който да *дискредитира* основанията на продукционната естетика и който *изобщо се противопоставя* на представата за литература като „съкровищница“, пазеща (или открояваща, излъчваща и т.н.) „шедьоври“;

(3) настояването на първостепенната значимост на литературния процес като комуникационен потенциал, произвеждащ конструкта на разбирането, а вследствие на това – и очертаването на рецептивната естетика като релевантен, често подценяван или превратно разбран научен метод за изучаване на литературната история;

(4) съчетаването на литературноисторически подход и литературнокритическа гледна точка, при което моментите на свързване изграждат профила на симптоматиката както по отношение на конкретните примери, така и във връзка с характерното за общите възприемателски нагласи;

(5) разполагането на разказа за българската литература по невралгични зони (висящи полета) – това са места, около които с времето са струпани значими рецептивни очаквания, но поради липсваща или еднопосочно функционираща инфраструктура тези полета не произвеждат литературна комуникация или дори стават податливи на идеологически проекции (сатиричното, естрадното, религиозното и т. н.);

(6) цялостната ревизия на българската литература, мислена в перспективата на рецептивната практика.

Ще започна коментарите си с това, че **трудът наистина е оригинален**. Приносните моменти, представени в пунктовете (3), (4) и (6) ги приемам напълно. Обективни са, видими са в труда, представени са коректно. Литературният процес като комуникационен потенциал е едно от силните настоявания на Борис Минков. В него се произвежда конструкта на разбирането, което на свой ред извиква **рецептивната естетика като релевантен научен метод** (често подценяван и/или изкривяван, както настоява Минков) **за изучаването на литературната история**.

Приносният момент в пункт (5) е сърцевината на това как работи метафората за висящите полета в труда. Дали с тези думи, или казано по друг начин, това е същностният приносен момент в книгата на Борис Минков. Разказът за българската литература (всъщност разказът за всяка една литература) може да бъде конструиран през идеята за някакви **невралгични зони** (в случая висящите полета, този път положени ясно в едно необозримо ризомно пространство като точки-гнезда-зони-полета) и те, настоява авторът, трябва да произвеждат литературна комуникация; те са (или в тях е) комуникационният потенциал, от който зависи разбирането на творбата, разбирането за процесите в литературата, от който зависи диалогичността в самото литературно пространство. Погледът ми към литературните светове е близък до този на Борис Минков – в подобни ризомни процеди (просвети) литературността се усеща най-

силно, а фигурите (сред тях и тази за висящите полета, но не само) са едно от най-успешните достижения до подобно разбиране.

Пунктове (1) и (2) са видими в книгата, но не бих изтъкнал *дискредитирането* и *противопоставянето* като приносен момент, бих акцентирал върху нещо позитивно – че е възможен **друг разказ** за българската литература (който е отвъд доминицията на персонализма и отвъд представата за литература като съкровищница-хранителка на шедьоври), който може да разкрие в много по-голяма степен и по-успешно пропусканата същност на литературата да бъде очарователно място за споделяне и общуване; бих усилил аргументативно замяната на единия разказ с другия. Всъщност този тип мислене (отрицание на традиционни представи за литературата) авторът изтъква не само, когато мисли тази своя монография, но и когато сочи някои от публикациите си (основната приносна позиция в статията „Фантастично и фантасмагорично в контекста на романтическата традиция“, пише Минков, се състои *в опита да се напусне* жанровото говорене за фантастичното). Напълно разбирам заявените от него позиции, просто изказвам мнението си, че **приносното се нуждае от позитивно изразяване, а не от негативно**; то не е в самото противопоставяне или отхвърляне, а в убедеността и аргументите, че новото, което поставяш на мястото на отхвърленото, работи много по-добре. Което всъщност доказва, при това последователно, самият труд на Борис Минков. Затова напълно приемам и настояването от с. 182 на труда, че структурният анализ на текста и на рецептивното поведение могат да имат същностно значение за анализа на литературната стойност само тогава, когато се намират в състояние на взаимна обусловеност.

Цялостното послание на труда на Борис Минков си превеждам така:

- Литературата е жив организъм, чиито стойности пулсират пред читателя в самия акт на рецепция – нито повече, нито по-малко тя не работи със *закотвени* стойности, които се препредават, а с плаващи стойности, които се улавят в четенето.
- Литературата е дискурсивно протичане (динамична процесуалност), а не съвкупност от автори и творби (застиналост). Тази процесуалност може да бъде видяна през серии рецептивни гнезда (невралгични точки, полета), мислени и четени в различни контексти.
- Фигурата на **полето** е не само възможна, тя е необходима; не е аксесоар, а основен елемент за рецептивната нагласа, част от един необятен ризомен свят, заради който и сред който протичат четенето и разбирането. Линиите, които

мислено свързват отделните полета, са живи констелации, разнородни по стойност и времетраене. Полето изобщо е като Борхесова книга – не е задължително да си го видял и посочил, достатъчно е да помислиш, че съществува.

- Полето се осмисля чрез подходящо избрания акцент – **висенето** – същностна част от фигурата, тази, която ѝ придава очарование. Висенето – с всички уговорки относно това към коя Ботева строфа се отнася *страшната сила* – наистина придава на метафората гравитационна и интерпретативна свобода, но и несигурност и незавършеност, безкрайност. Висенето предопределя свободата на конвенциите на четенето и на темповете и посоките на нарастване на смисъла, на интерпретативната гъвкавост и променливост, зависимостта на стойностите от съответния контекст на четенето. Не вечност (съкровищница, пълна с шедьоври), а временност, като самия живот, който непрекъснато твори и произвежда текстове и смисли, който превръща четенето в безкрайно общуване – всичко това е мислимо през идеята за висящото поле. Миг, който не спира.

*

Макар да отделих много място за основния хабилитационен труд на Борис Минков, нека кажа, че няколко публикации, които прилага към конкурса, също показват неговото израстване след доцентурата. Те са: Херман Брох или орнаментът трансмедиялен концепт (Проглас. Филологическо списание. кн. 1/ 2016. ISSN 0861-7902. с. 178-192); Ходенето като автореференциален процес в перспективата на перформативния обрат (Номо Ludens: Списание за театър. Бр. 19 (2016), ISSN 1311-5111, с. 234-248); Фантастично и фантазмагорично в контекста на романтичката традиция (Проглас. Издание на Филологическия факултет на ВТУ Св. св. Кирил и Методий. Кн. 1/ 2019. ISSN: 0861-7902, с. 7-14); Романите „Летещите кучета“ (Марсел Байер) и „Светлина и сянка“ (Даниел Келман) – пътища през съвременното към травмата на миналото (ЛинК. Пловдивски университет. ISSN: 3033-0181. брой 1/ 2025, с. 94-114). До голяма степен тези публикации показват връзката с дейността му като преподавател по Западноевропейска литература, която от няколко години вече не е самостоятелно водена дисциплина в НАТФИЗ, а важна част от модула „Световна култура“.

Всъщност когато заговаряме за „Световна култура“, отваряме темата за участието на доц. Борис Минков в институционалния живот на Академията. Той е

ръководител на една от катедрите във ФЕИ, член е на факултетния съвет на ФЕИ и на академичния съвет на НАТФИЗ. Дейността му като ръководител на катедра „Световна култура“ може да бъде съизмерена с преломен момент в развитието на катедрата, което налага да я мисля успоредно с дейността му като основен преподавател в модула „Световна култура“ през последните пет години. Борис Минков наследи катедра, в която напрежението от свръхвисоките изисквания и постоянните промени в модула беше стигнало връхната си точка. Смяя да кажа, че успя да се справи много добре – разбира се и с помощта на останалите членове на екипа към модула, които демонстрираха завидна екипност. В двете години на неговото управление на катедрата модулет вече е по-удобен за преподавателите и доста по-привлекателен за студентите, темите по-фокусирани, а изпитът много по-отворен към изяви на студентите и по-малко разчитащ на случайността. В неговия мандат като ръководител на катедра „Световна култура“ перспективите за развитие на катедрата са много добри. Освен водещата роля в едноименния модул, Борис Минков участва във всички изследователски формати на катедрата – в академичния семинар с участие на докторанти и в конференцията „Текст и изображение“, където изнася някои от най-новите си литературоведски търсения.

Сред другите му дейности бих посочил: 1) преподавателската му дейност извън НАТФИЗ (в АМТИИ Пловдив), 2) неколкочкратните му изследователски специализации и стипендии в Германия и Австрия, с изключително плодотворен отпечатък върху прочита му на немскоезичната литература; 3) дългогодишната му редакторска дейност в списание „Страница“; 4) участието му в учебници и учебни помагала за средното образование – част е от авторски колектив в учебници по литература за ученици от IX до XII клас (шест учебника и три помагала за периода 2018-2024). Както се вижда – плътно академично присъствие в литературоведското поле, но и институционална ангажираност, които показват завиден потенциал.

*

В заключение ми се иска да кажа, че доц. д-р Борис Минков е фигура със силно присъствие в полето на изследванията на българската и европейската литература. Интердисциплинарно устроен, той демонстрира със завидна скромност висок професионализъм в различни области на културата, надхвърлящи чисто литературното измерение. Неговата литературоведска отдаденост и работоспособност заслужават уважение; комуникационната стойност, общуването и споделянето, върху които настоява като литературни ипостаси в литературоведските си изследвания, проявява в

преподавателската си дейност и институционалната си ангажираност като ръководител на катедра.

Изобщо Борис Минков притежава всички необходими качества, за да бъде професор, затова напълно подкрепям присъждането на академичната длъжност „професор“ на доц. д-р Борис Минков. Препоръчвам убедено и на останалите членове на уважаемото научно жури да подкрепят неговата кандидатура. Гласувам с категорично „ДА“ заради постиженията му до момента. И съм убеден, че Борис Минков ще продължи да ни радва с текстове и академично присъствие.

проф. Мирослав Дачев

20 септември 2025 г.